

Језик данас

НОВА СЕРИЈА

ГЛАСИЛО МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА КУЛТУРУ УСМЕНЕ И ПИСАНЕ РЕЧИ

САДРЖАЈ

Норма

Ненад Ивановић

„Почнимо пречишћавајући језик!“
(лексикографски прилоз Ј. Ј. Змаја
листу „Јавор“ из 1863. године) 1

Стефан Степановић

О акцентиском шију желим – желимо и
желимо 11

Предлози

Владан Јовановић

Велико слово у религијским ипексијовима
(узус и однос према књижевнојезичкој
правилној норми) 15

Преиспитивања

Душка Кликовац

О зарезу иза односних реченица са ко, што
(и коментар о термину за означавање
иођ интеријункцијског знака) 26

Осветљавања

Слободан Новокмет

Да ли лежећи полицајац спава или само
лежи? 32

Александра Јовановић

Хеј, тетка! и Тетко једна теткаста! (вокализ
од морфологије до прагматике) 36

Драги Ивић

Речник руско-српских лажних жарова
(лажни пријатељи преводилаца –
међујезички хомоними) 40

Поводом...

Данијела Радоњић

Поводом двадесетог тома Речника САНУ . 43

Мали савети 46

Одлуке Одбора за стандардизацију српског
језика 49

Писци о језику 52

УРЕДНИЦИ
Академик ИВАН КЛАЈН (1997–2005)
Др РАДА СТИЈОВИЋ (2014–)

УРЕДНИШТВО
Др РАДА СТИЈОВИЋ (главни и одговорни уредник)
Др РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ
Др РАДОЈИЦА ЈОВИЋЕВИЋ
Др ДУШКА КЛИКОВАЦ
Др ВЕСНА ЛОМПАР
Др МАТО ПИЖУРИЦА
Мр ОЛГА САБО
МИЛОРАД ТЕЛЕБАК
Академик МИЛОСАВ ТЕШИЋ

Језик данас

Адреса Уредништва: 21000 Нови Сад, ул. Матице српске бр. 1
Телефон: 021/420-199, лок. 265
Издавач: Матица српска
Цена: 200,00 динара

Технички секретар
Кашарина Сунајко

Коректор
Тајјана Пивнички Дринић

Технички уредник
Вукица Туцаков

Корице

Оскар Шћефан

Компјутерски слог
Владимир Вајић, ГРАФИТ, Петроварадин

Штампа
САЈНОС, Нови Сад

Језик данас на интернету:
www.maticasrpska.org.rs/jezik-danas
e-mail: ksunajko@maticasrpska.org.rs

Рукописи се не враћају

Министарство културе и информисања Републике Србије
финансијски је помогло штампање овог гласила Матице српске

СIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
808

ЈЕЗИК данас : гласило Матице српске за културу усмене и писане речи / главни и одговорни уредник Рада Стијовић. – 1997, бр. 1-2005, бр. 21/22 ; Н. с. Год. 1 (10), бр. 1/2 (2014)– . – Нови Сад : Матица српска, 1997–. – 24 cm

Тромесечно.

ISSN 0354-9720 = Језик данас
COBISS.SR-ID 126253063

ПОВОДОМ...

Данијела Радоњић

**ПОВОДОМ 20. ТОМА РЕЧНИКА САНУ – РЕЧНИК
СРПСКОХРВАТСКОГ КЊИЖЕВНОГ И НАРОДНОГ
ЈЕЗИКА, КЊИГА XX, (ПЕТОГОДАН – ПОГДЕГОД),
БЕОГРАД: САНУ, ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК
САНУ, 2017**

Недавно је из штампе изашла нова, двадесета књига *Речника српскохрватског књижевног и народног језика* Српске академије наука и уметности¹.

Речник САНУ свакако представља најзначајнији лексикографски пројекат на овим просторима. Када се са израдом Речника почињало, почетна процена била је да ће он имати приближно 20 томова, и да ће обухватити око 350.000 речи. Данас смо дочекали излазак његове двадесете књиге по реду, чиме је број до сада обрађених речи нарастао на нешто више од 241.000. Процењује се да је у питању половина посла и да ће за обраду преосталих речи бити потребно приближно још 15 томова, што ће овај Речник, када он буде био завршен, сврстати међу најобимније дескриптивне речнике словенских језика. Како се речничка грађа континуирано осавремењује², чиме се Речник богати новим изворима, али и новим речима, разумљиво је да је из повећања обима грађе нужно проистекло и повећање обима Речника. Иако се често оцењује да Речник САНУ, као велики дескриптивни речник тезаурусног типа претендује да обухвати целокупни лексички фонд српског језика у протекла два века, такав задатак није могуће у потпуности остварити. Посао на изради оваквих речника обично је вишедеценијски, док нове речи настају такоређи свакодневно. Свакако је занимљив податак да би нам, ако бисмо покушали да читамо по једну страницу речничког текста дневно, биле потребне чак 43 године да прочитамо до сада објављене томе Речника САНУ.

¹ У даљем тексту Речник САНУ или Речник.

² У почетној фази извора је било око 3000, док их је данас преко 5000. Тако је изворима за израду 20. тома Речника САНУ прикључено и 30 нових публикација.

Садржај 20. тома Речника САНУ обухвата одреднице у распону од **петогодан** до **погдегод**, односно укупно 9370 обрађених речи. У овом тому настављена је обрада лексике на слово П, која је започета у 19. тому Речника, а која ће бити настављена и у неколико наредних томова. Слово П поседује најбогатији инвентар речи зато што обухвата бројне речи настале префиксацијом, творбеним процесом у којем учествују веома продуктивни префикси (као што су *йо*, *јод*, *јре* и сл.), али и бројне речи са веома развијеном семантичком структуром. Тако се у овом тому према броју забележених значења и израза издвајају глаголи *јовлачићи* (*се*), *јовући* (*се*), *јобиићи* (*се*), *јовезајићи* (*се*), *јећи* (*се*), *јиићи* и др. Глагол *јовлачићи* (*се*) има забележена 24 значења (при чему не узимамо у обзир и његова подзначења) и 12 наведених израза, док глагол *јовући* (*се*) има 21 значење и чак 48 израза. Многобројна значења и изразе налазимо и код именица, као што су то: *јлочица*, *јлоча*, *јиле*, *јеченица*, *јисмо* и др.

Међу обрађеним речима можемо издвојити предлог *јо*, први пут у српској лексикографији обрађен овако детаљно и граматички и семантички, који заузима читавих 11 стубаца речничког текста. Обрада творбеног типа са продуктивним формантом *јейјо-* завршава се у овој књизи (типа: *јейјоџодан*, *јейјоок*), а обрађени су и други префиксални форманти домаћег или страног порекла међу којима се истичу *јлаво-*, *јлијико-*, *јнеумо-*. Творенице са префиксом *јо-* преовлађују и заузимају скоро трећину објављеног тома, укључујући и последњу, граничну реч *јоџдеџод*.

Лексика обрађена у овом тому знатним делом припада општем лексичком фонду (лексика овог слоја по правилу није маркирана), али обухваћен је и велики број лексике која је маркирана према параметрима тематске, функционалностилске, просторне, временске и социјалне раслојености. Ова лексика изузетно је тематски раслојена, што потврђују многобројни квалификатори наведени у виду скраћеница уз одговарајуће лексеме или њихова поједина значења. Међу заступљених чак 76 тематских области (нпр. медицина, анатомија, ботаника, геологија, географија, хемија, спортски називи, војни и историјски називи, музика, право, филозофија, политика, лингвистика, митологија, куварски називи)¹ у овом тому најбројније су лексеме које припадају области зоологије (нпр. *јинџвин*, *јиија*, *јлувијанус*, *јловка*), ботанике (нпр. *јейјолисџ*, *јейјојер*, *јлајјан*, *јлујија*), медицине (нпр. *јлацебо*, *јнеумайјолоџија*, *јнеумонија*), етнографије и етнологије (нпр. *јеџкир*, *јлач*, *јобрајјим*, *јиијиревка*). Често је у питању и по неколико стотина лексема које као термини припадају једној од наведених области.

¹ У 20. тому уводе се и два нова квалификатора за област или сферу употребе лексике: *џеом.* (геометрија, геометријски) и *хришћ.* (хришћанство, хришћански).

Као и досадашњи томови, и новообјављени том бележи бројне речи страног порекла. Уз такве одредничке речи у оквиру речничког чланка наведен је одговарајући етимон. Попис скраћеница за 33 различита језика дат је у уводном делу текста Речника. У овом тому најбројније позајмљенице представљају турцизми, германизми и италијанизми.

Израда овог типа дескриптивних, тезаурусних, једнојезичних лексикографских приручника попут Речника САНУ представља колективни рад, па лексикографе који у њему учествују неминовно прати судбина својеврсне анонимности. С друге стране, подаци о ауторима у појединим фазама израде, који су наведени у Речнику, упућују на то да Речник САНУ можемо посматрати и као монографско дело састављено од ауторских секција. Стога ћемо навести и лексикографе који су учествовали у изради 20. тома Речника САНУ. Уредници књиге су др Даринка Гортан Премк, мр Милица Вујанић, академик Милосав Тешић, др Милица Радовић Тешић, др Стана Ристић, мр Васа Павковић, мр Милорад Симић, др Никола Рамић, др Рада Стијовић (председник Уређивачког одбора), мр Љиљана Ного, мр Радојка Вуксановић, др Неђо Јошић и др Александра Марковић. Учесници у обради и помоћној редакцији су др Милосав Чаркић, др Радмила Жугић, др Марија Ђинђић, др Наташа Вуловић, др Ружица Левушкина, Мирјана Којић, др Драгана Ратковић, др Драгана Радовановић, др Ивана Лазић Коњик, др Владан Јовановић, др Бојана Милосављевић, др Гордана Штрбац, мр Марија Милосављевић Тодоровић, мр Мирјана Гочанин, др Марина Спасојевић, др Ненад Ивановић, др Драгана Цвијовић, др Светлана Ћирковић и Бојана Томић. Техничку редакцију обављали су др Јованка Милошевић и Никола Санковић.

Објављивање сваке нове књиге Речника САНУ представља значајан догађај за српску лексикографију, србистику, али и српску културу уопште. Тиме се истовремено стручној јавности, као и свима онима који су за неговање сопственог језика и у њему баштињене културе искрено заинтересовани, на употребу предаје још један одсечак огромног богатства српског писаног и говорног језика.